

Biserica și Școala

Foaie bisericească școlastică, literară și economică.

Apare odată în săptămână: **DUMINECA.**

PREȚUL ABONAMENTULUI.

Pentru Austro-Ungaria:
Pe un an 10 cor. — pe 1/2 an 5 cor.
Pentru România și străinătate:
Pe un an 14 fr.: pe jumătate an 7 fr.

PREȚUL INSERTIUNILOR:

Pentru publicațiunile de trei ori ce conțin
cam 150 cuvinte 6 cor.; până la 200 cuvinte
8 cor.; și mai sus 10 cor. v. a.

Correspondentele să se adreseze Redacțiunii*

„BISERICA și ȘCOALA“
Ear banii de prenumerațiunea a
TIPOGRAFIA DIECESANA în ARAD.

Aviz.

Încă de acum atragem atențiunea P. T. domni, comune bisericești și episcopii școlare, asupra faptului, că foaia „Biserica și Școala“ pe anul 1906 numai aceloră se va trimite, cari au achitat atât abonamentul restant cât și cel curent și anume cel mult până în 30 Decemvrie n. a. c.

Administrațiunea foaiei
„Biserica și Școala“
Arad, Strada Révay Nr. 10.

Pentru lumină.

Lipsa de cunoștință de carte este una din marile nevoi ale neamului nostru; căci deși avem între noi chiar și oameni învățați și pregătiți pentru terenele intelectuale, nu aceștia dau măsură culturii unui popor, ci se socotește de cel mai înaintat acel neam, în sânul căruia sunt mai număroși știutorii de carte.

Și cumcă de fapt acele popoare sunt mai înaintate, la care e mai mic procentul neștiutorilor de carte, ni-o dovedește și un fapt contemporan de mare însemnătate istorică.

Anume, poporul norvegian, acel popor la, care, după statistică, e mai mare numărul știutorilor de carte, a trecut cu țara sa, printr'o epocală criză, printr'un eveniment care ca executivă seamănă nu are până acum. Căci la alte neamuri, când se făcea și se plănuia desfacerea țării de stăpân sau de legăturile de stat cari nu conveniau poporului, se vărsa sânge, se făceau războaie, revoluții, răsmirițe. Nu așa s'a întâmplat în Norvegia! Această

țară cultă s'a desfăcut de sora sa Svedia, s'a desfăcut de regele său, fără nici o zguditură tristă, fără nici un foc da pușcă, ci cu bunăînțelegere și cu o lucrare bine chibzuită.

De unde și cum aceasta?

Cauza acestei desfășurări a evenimentelor din Norvegia se datorește înțelepciunii oamenilor, chibzutiei lor procederi și înțelegerii bune a tuturor. Și desigur, acea bună înțelegere, este întemeiată pe mintea luminată a acelu popor, știutor de carte.

Nu oamenii cu învățatură mare sunt aceia, cari duc rosturile desfășurării istorice a omenirii. Oamenii învățați și mari dau numai ideile, arată rosturile și calea dezvoltării evenimentelor istorice; iar împlinirea acelor evenimente, cade în sarcina popoarelor. În popoarele sau neamurile fără cultură izbucnește sălbătăcia animalică în momente mari, pe când cei ce și-au rafinat firea și și-au poleit sufletul la lumina cărții, altfel văd lumea, altfel o judecă, altfel înțeleg rostul omului, — și își întrebuintează forțele pentru a crea un viitor, nu pentru a distinge un prezent.

Taina mare a progresului omenesc, a înaintării cu demnitate, este în știința de carte.

Cetățeanul știutor de carte are puțință de a se apropia cu sufletul, de a cunoaște și judecă ideile mari și nevoile traiului; de a pricepe curenții ideilor de progres și prin urmare nu va putea fi ademenit de vorbe deșarte, de vânători de deșertăciuni egoiste.

Cărturarului i-se încălzește inima pentru adevărurile sublime ale credinței și el va căuta să își oțelească puterile, pentru a răzbate în lupta vieții prin pricepere și bărbăție, iar nu prin sălbătăcia firii omului brutal, fără cultură.

Cărturarul va putea să și cunoască bine nevoile și interesele, legile și dispozițiile lor, pentru a se putea folosi de drepturile ce i-le dă legea și pentru a încunguiură căderea în fărădelegi.

Chiar cele mai mari, mai îndrăznețe lucruri pot fi plinite, dacă pentru dănele lupta se duce cu puterea înțelepciunii și dreptății, cu lumina adevărului, cu conștiința drepturilor, demnității și bărbăției, — cum au dovedit-o norvegienii.

Și ne-am folosit de acest exemplu din viața neamurilor, pentru a arăta, cât de mare importanță are cunoștința de carte, — atât de înăpăiată, durere, la neamul nostru; căci doar în aceeașă privință, în țara noastră, după datele statistice, numai Rutenii sunt în urma noastră.

În consecință, socotind această stare înăpăiată a poporului nostru în știința de carte și luând în conziderare importanța culturii pentru desfășurarea vieții omenești, — dela sine se impune necesitatea de a da carte poporului, de a instrui poporul nostru credincios.

Așezămintele noastre confesionale și statul peste tot îngrijesc și impun chiar instrucțiunea în școală a tinerelor generații. Dar ce ne faaem cu acei membri ai bisericii noastre cari au trecut de vârsta școlară la introducerea regimului obligativității învățământului?

Binefăcătorii omenirii sunt chemați aici cu lumina lor, cu ideile iar adevărații slugitori ai vieții sufletești a oamenilor sunt ținuți să dea mână de ajutor în munca luminării neamurilor!

Învățătorul Gabel din Budapeșta a inventat un metod nou, foarte lesnicios, pentru instrucțiunea scrisului și cetitului, metod aplicabil și pentru oameni în vârstă. După acest metod, se pot instrui copiii în 14 zile, iar oameni maturi în 3—4 zile, asupra primelor elemente de cultură.

După-cum suntem informați, la editarea în limba română a abecedarului Gabel lucrează deja un harnic învățător român, și credem că bun serviciu vor face neamului și credincioșilor noștri toți acei dascăli și preoți, cari pătruși de misiunea lor apostolească, vor munci, pentru a duce toate straturile poporului la lumina cunoștinței, la cunoștința de carte.

Adevărul bisericeii ortodoxe.

Fiind *ideea soterică* mediul sau spiritul viu al religiunii obiective, cu care se ocupă biserica doctrinală, se poate privi în mod ilustrativ ideea lui Hristos de sufletul, iară principiile doctrinale de corpul religiunii obiective sau materiale, ce are misiunea a nutri și susține pe cea subiectivă, internă.

Cât timp transpare *ideea lui Hristos* destul de limpede prin biserică, ca formă concretă a mijloacelor soterice, stând ambele constitutive în raport natural, cor-

pul concret va servi spiritului abstract, eară spiritul fiind principiu conducător, va ține biserica la înălțimea misiunii sale. Îndată ce *ideea lui Hristos, ce constă în gravitațiunea spiritului spre D-zeu*, spiritul suprem, se îndosește și se înădușă de formele bisericești, nepuând pătrunde prin urdurosul geam interpretativ la vederea intelectuală a credincioșilor, și religiunea subiectivă ca efect final al celei obiective, din lipsa suficienței alimentări, trebuie să degenereze la lăncezime sufletească, analog cum pere avântul ideal înădușit de boldul sensual al corpului sburdalnic.

Fiind, după legea naturală, forma esternă și concretă manifestațiunea esenței interne și abstracte, și aceea mediul, din care se desvoltă forma, numai aceea biserică poate fi adevărată, care stând în concordanță cu legea eternă reprezintă întocmai *ideea lui Hristos*, pe când preponderanța formelor pe seama ideii este criteriul lipsei de adevăr; căci meritul soterice al Mântuitorului constă în admirabila ispravă de ridicarea spirituală, prin care punând pe om în raport natural cu legea eternă, dărâmand prin remediu radical păretele despărțitor al sensualității ca princip al păcatului, l-a pus cu Dzeu în raport fiiesc și prin viață spirituală pontificând abisul religios-moral, l-a trecut dela moarte la viață și de pe pământ la cer.

Precum sumedenia de atome gravitează spre centrul corpului, din care fac parte, ca în solidă consistență să existe, cum le-a pus atotputernicul creator, este de tot natural, ca și spiritul omului să graviteze spre Dzeu, principiuul său spiritual; eară precum în natură după legea eternă toate tind spre originalitate, are și omul misiunea sublimă a tinde spre Dzeu prin uniunea eternă realisabilă numai prin cea temporală religios-morală. Fiind uniunea spirituală printr'un accent de viață sufletească mediul spiritual sau ideea doctrinei lui Hristos, numai aceea biserică poate fi adevărată, care nu disavuează principiuul prin o șovăită interpretare doctrinală sau prin o pracsă neconformă.

Întru cât dintre biserica ortodoxă și cea apuseană interpretează una sau alta religiunea obiectivă întocmai cu ideea lui Hristos, merită atributul onorific de adevărată, îndată ce între esență și formă se ivește o conțrazicere, nu poate purtă acest atribut.

Fără a cădea în o critică a formelor neesențiale de natură pur bisericească, fără a reproduce argumentele istorice rezolvite pe deplin de teologia dogmatică, ci pentru a elucida diferențialele bisericești prin studiu metafizic, care se ocupă pe teren religios cu principiile fundamentale ale lui Hristos, și a trage concludinile stringherite, întru cât stau în concordanță sau în discordie cu ideea sa soterică, întru cât promovează sau întunecă scopul său, va fi conținutul tesei de față.

Între cele mai marecante diferențe confesionale subliniez:

I	Dogma	„filioque“
II	„	despre pânea euharistică
III	„	„ primat
IV	„	„ purgator
V	„	„ celibat

I Dogma „filioque“*)

Contra așezămintelor sinoadelor ecumenice, cari statoresc, că Spiritul sf. purcede dela *Tatăl*, biserica apuseană din considerări sistematicistice a introdus inovațiunea dogmatică lipsită de ori ce teme, că Spiritul sf. purcede și dela *Fiul*. Pe lângă argumentul istoric bazat pe sf. scripură, tradițiune și credința cea veche, se poate aduce și cel metafizic, din care reese cu deplină evidență și stringență noetică totală lipsă de raționament al acestei inovațiuni școlastice.

Fiind ordinea și revelațiunea naturală primul și mai docent izvor noetic, din care dintru început a sorbit neamul omenesc cunoștința de Dzeu, eară cea supranaturală o descoperire directă, care confirmă și lămurște cunoștințele indirecte, voi baza argumentul chestionat pe manifestațiunile actualității de disordinea naturală, care după bipartițiunea dualistă a creaturilor se ramifică în lege fizică și intelectuală morală.

Conform eternei legi, prin care Dzeu a pus creațiunea în existență și o perpetuă spre realizarea scopului ei final, fundamentează ordinea naturală I pe cauzalitate II pe finalitate III pe actualitate.

1 Causalitatea.

Principiul fizic al creațiunii materiale este cauzalitatea naturală, căci tot ce există este produsul necesitat din o cauză subsistentă pozitiv activă; principiul fizic al perpetuării sau conservării providențiale, fără de care lumea pusă prin creațiunea pozitivă în existență ar fi trebuit numai de cât să apue și crearea ei ar rămâne lipsită de resonament, este actualitatea pozitivă a cauzelor fizice.

2 Finalitatea.

Trasând cauzele fizice prin mediul actualității la efecte, calea lor fizică nu este accidentală nici arbitrară ci pozitiv prescrisă de cauza intelectuală a planului creaționist, după care fiecare cauză are de produs un anumit efect homogen, fiind de altă parte heterogenitatea causală absolut esclusă. Având deci fiecare cauză a produce un anumit efect homogen, denoată *pozitivitatea* lui, că el și nu altul este țanța finală sau scopul fizic al cauzei, căci cauza mergând pe calea actualității și actualitatea fiind condusă de finalitatea naturală, produce pozitiv scopositul efect homogen, care este scopul cauzei.

3 Actualitatea.

Dacă a creat Dzeu lumea, n'a pus-o în existență, ca îndată după creare să o opună, scopului ei, pupetuându-se, să-și plinească scopul final, de a servi omului ca mediu și teren de purificațiune. Neputându-se fără de actualitate nici chiar concepe planul creațiunii și crearea fizică neputându-se fără de actualitate isprăvi, constă și con-

servarea sau perpetuarea creațiunii în continua facere și prefacere, învechire și înoire în o continuă și pozitivă actualitate a cauzelor fizice. Drept aceea fiind crearea începutul perpetuării și perpetuarea mediul creării, stau ambele specii de actualitate în raport întregitor. Precum nu se poate cugeta efect fără de cauză, astfel nici cauză și efect fără de actualitate, ci mai vârtos se cunoaște din efect actualitatea cauzei. Raportul lor reciproc, e după legea fizică. Așadară cauzalitatea este principiul de proveniență al actualității și al finalității, în sensul cărei percurge drumul său actualitatea spre realizarea misiunii sale; ele sunt consecințele naturale ale cauzalității, dela a cărei subsistență depind ele în mod condiționat, căci fără de cauzalitate nu este actualitate nici finalitate, ci îndată ce se ivește cauza se ivește prin coerența actualității și iefectul scopos; și unde se află una sunt deodată toate de față. *Fiind o urmare actualitatea fizică, causal fizic sau cantitativ nu proese din finalitate, ci cu dânsa din cauzalitate, se direge însă calitativ de finalitate, căci fiecare cauză este conform scopului activă.*

Despre legea intelectual-morală: Dacă pătrundem prin ordinea naturală mai adânc în cea intelectual, morală, constătam aceeași lege eternă și constantă. Dzeu, cauza absolută necauzată este atât autorul intelectual al eternului plan mundan, cât și cel tehnic al legii fizice, după care lumea materială s'a pus și se perpetuă în existență.

Fiind Dzeu *cantitativ spirit și calitativ eternă actualitate neschimbabilă*, neputând fi neactiv, din ființa sa a produs planul și din calitatea sa actualitatea naturală și prin dânsa întregă creațiunea. Fiind pe de altă parte efectul, scopul sau țanța intelectuală a cauzei intelectuale, precum este el cea fizică a cauzei fizice, lumea ca efect fizic cât și ca scop final de natură intelectuală este opera lui Dzeu. Așa dară finalitatea fizică din ordinea naturală este produsul celei intelectuale a lui Dzeu din cea supranaturală. În puterea finalității ordinii supranaturale tot ce s'a conceput în planul etern are un scop pozitiv, care în puterea celei naturale instituite de cea supranaturală, tot ce există în realitatea empirică tinde prin continuă actualitate spre scopul fizic și intelectual prefript de finalitatea intelectuală a ordinii supranaturale.

Precum se pot cunoaște calitățile autorului din calitățile operei, prin cunoștința ordinii naturale se pot per analogiam pătrunde misteriiile supranaturale. Stând deci ordinea naturală cătră cea morală în raport ca efectul cătră cauza sa, sau ca corpul cătră spirit, stă și legea fizică cătră cea intelectual-morală ca reversul cătră avers sau ca fundațiile corpului cătră cele ale spiritului, cari percurg drumul după unul și același plan ale uneia și aceleiași și cauze.

De aceea se manifestează finalitatea necunoștință din ordinea fizică în cea materială intelectuală, ca finalitate conștiută, ca *voința pozitivă, ca rațiune supremă*,

*) Conf. opul meu căp. Dogma trinităței

ca logos sau brahm,*) care voiește ca tot ce există să-și realizeze scopul final, căci finalitatea supranaturală sau Dzeească a prescris fiecărei ființe o misiune pozitivă, spre a cărei realizare tot ce există tinde în mod conștiut sau necunoscut. Finalitatea intelectuală, logos, rațiunea, sau suprema *voință Dzeească soterică* a fost în toate timpurile pozitiv activă, pentru a inspira atât întreg neamul omenesc la cunoașterea de Dzeu din ordinea naturală cât și pe bărbații providențiali, cari au apărut spre conducerea directă către realizarea misiunii spirituale, ce constă după însași ordinea naturală în gravitațiunea spiritului spre Dzeu, spiritul suprem și principiul său spiritual.

(Va urma).

Reflexiuni pastorale.

Par'că și azi, prin sgomotul întins al fără-delegilor, se mai aude o voce blândă ce cu cuvinte dulci zice: »Eu sunt păstorul cel bun!... Păstorul cel bun sufletul și-l pune pentru oile sale... Oile mele ascultă glasul meu și eu le cunosc pe ele și ele vin după mine«. Aceste le zice divinul preot Iisus Hristos.

Ținta la care are să tindă fiecare preot, ca păstor de suflete — întru guvernarea spirituală a credincioșilor, — între altele — este și trebuie să fie: bunăstarea și înflorirea bisericeii noastre naționale și întărirea în credință a credincioșilor ei.

Începătorilor totdeauna le este greu. Acela, cred că și mai bine o știu și poate chiar simțesc colegii, cari deja au și îmbrăcat darul sfintei preoții.

Pentru-ca preotul cu siguranță să poată pași și merge mai departe pe calea adevărată și ca prin moralitate și religiositate să poată conduce turma cuvântătoare la îndestulare și așa apoi la fericire, ca *astfel munca să-i fie priinos pe altarul bisericeii și al neamului* — trebuie ca preotul-păstor să fie »provăzut«.

Numai din ceea-ce ai, poți să dai și altuia. Dascălul chemării preoțești — pentru toate timpurile: — Ioan Hrisostom, tirereața întregă și-a jertfit-o studiului. — Abia era cetăț, când deja în urma studiului profund prin cunoștințele sale vaste era admirat și urmat de întreg poporul. Și totuși când îl chemară la preoție, el

— Ioan gură de aur — fuge de ea. Fuge în singurătate. Studiază neîntrerupt, declarând, că încă nu e *provăzut* cu toate cunoștințele ce reclamă aceea sublimă chemare, motivând cu cuvintele:

»Să nu cuteze nimenea a promite, că este în stare a zidi o casă, dacă nu este arhitect; să nu se cuteze a se ocupa cu vindecarea bolnavilor, și dacă ar fi chiar silit spre aceasta, — să reziste din toate puterile și să nu se rușineze a recunoaște neștiința sa«.

Și dacă a făcut-o aceasta un Ioan gură de aur, — oare ce am avea să facem noi — cari nu am fi (suntem) vrednici nici să ne apropiem de curelele încălțămintelor lui?

De aceea am zis mai nainte, că preotul păstor de suflete — are să fie »provăzut«. Nu înțeleg sub aceasta prevederea câștigată prin simpla și mecanica impropriere a celor din studiile teologice, căci dacă numai aceasta ar face pe preotul-păstor bun pentru suflete, — pare mi-se atunci ar arde fără de fum lumina ce pururea aprinsă are să fie în mijlocul popoului.

În cursul anilor de studiu poate studentul-teolog să-și câștige multe și frumoase cunoștințe pastorale și poate cineva să fie chiar teolog bun fără însă ca prin aceea să poată da deplină garanță că va fi și preot-păstor bun de suflete.

Tot astfel și vice-versa.

De aceea zic că trebuie să fie »provăzut«, sub ce mai pe sus de toate înțeleg-eu: *curățenia și cultura inimii*, ca astfel să fie *acceptabilă pentru transpirația duhului preoțesc*.

Aceasta are să servească de *temelia edificiului de studiu*, pentru câștigarea cunoștințelor necezare.

Când fiitorul păstor de suflete în acest sens și în aceasta direcțiune este provăzut — atunci sunt sigur, că *jugul* lui Hristos nu-i va fi spre însărcinare ci spre o predilecțiune quasi înăscută — brăzdând cu plăcere agrul Domnului.

O astfel de prevedere cu merindea spirituală va putea pune chiar și pe preotul începător în poziția de a-și câștiga metoda și tactica pastorală. Preotul care deja a putut ca în cursul a câtor-va ani, să-și însușiască în esercitarea direcției pastorale o tactică bună, care să fie în armonie cu studiul și să fie chiar efluxul percepțelor învățate în studiul pastoral — acel păstor de suflete ușor își va putea câștiga — prin manierile sale — iubirea credincioșilor. — Prin tactul înțelept îndată la începutul activității sale va atrage atențiunea credincioșilor și cazurile dese și varii ce obvin în parohie, îi vor servi de o școală nouă, unde prin aplicarea celor învățate, gradat din cas în cas va putea câștiga *dragostea poporului*,

*) Doctrina despre *brahma* analogă cu cea despre *logos* nu este un împrumut ci o dezvoltare paralelă de idei. Trecând *brahma* sau cuvântul de benedictiune a preotului brahman de expresia voinței zeului Indra, ștergându-se în progresul teologiei abstractive cultul acestui mare zeu (luna) păstrat din epoca naturalistică după modul de cugetare »pars pro toto« a rămas *brahma* ca voință concretisată prin cuvânt zeu *katigzohein*. Pecând logos suprema rațiune, sau voința soterică revelată de bărbații providențiali prin cuvânt, a primit însemnăta de »cuvânt«. În brahmanism cuvântul a avântat la zeitate, în creștinism adevănit Dzeu cuvânt.

Împrejurările multifari între cari se află poporul sunt tot atâtea ocaziuni de a-ș putea arăta preotul alipirea și dragostea cătră fiii săi sufletești.

Terenul pe care mai cu siguranță își va putea câștiga preotul *încrederea poporului*, cred a fi: neajunsurile și suferințele credincioșilor. Bine înțeles, că mănecând din acest punct de privire, *preotul are să fie psiholog bun*.

Prin prudența unei bune psihologii va ști să potrivească pentru fiecare natură modul și utenziliul cel mai ușor, pentru a-l putea mângăia și câștiga. Între valuri de grele suferințe, ca bună oară, pierzări prin moarte, ori perzări materiale sau morale, — chiar și cel mai decăzut începe a cunoaște viața prin prizma prețului ei adevărat; inima i se deschide mai ușor și primește cuvitele mângăitoare ale părintelui sufletesc mai cu plăcere, ca de altădată. Unele și aceleași cuvinte de mângăiere ale păstorului sufletesc, aplicate la unul și același credincios, *odată pot fi balsam recoritor, iar altădată glasul celui ce strigă în pustie*.

De aceea *mijlocul potrivit*, pentru a-ș câștiga preotul iubirea și încrederea poporului, este *cercetarea și buna tractare a celor năcăjiți, și întristați*; și aceasta cu atât mai vărtos, cu cât însuși Mântuitorul Hristos — preotul preoților — nu numai a mângăiat pe cei întristați și a ajutorat pe cei nenorciți ci a și pronunțat provocarea: » *Veniți la mine toți cei-ce sunteți osteniți și însărcinați și eu vă voi da repaus* »

Identic acestui mijloc de a câștiga dragostea credincioșilor, găsim dacă vom deschide cartea Sirah, unde se zice apriat, că: » *Să nu-ți fie cu greunare a cerceta pe cei bolnavi, căci cu aceasta vei câștiga dragostea lor*. »

E firesc, că a descrie caz de caz, toate momentulele în cari ar putea preotul influința mai cu efect asupra credincioșilor este — adevărat și nu e ceva imposibil, la tot cazul ceva prea greu. — Și tocmai pentru că nu se pot fixa prin cazuri concrete, toate procedurile, ce sunt a se aplica în diversele referințe locale, precum și la diferitele calități de individualitate, — multe sunt lăsate la buna chipzuială a preotului, care dacă va fi conștiu și pătruns de sublima sa chemare, la tot cazul va găsi leac pentru fiecare rană.

* * *

Îndemnul meu, de a scrie în această direcțiune, — este impresia momentului, sub-care am cetit Circularul Nr. 1602/1904 adresat onoratei preoțimi de sub jurisdicțiunea Ven. Consistor orădan. În acel Circular dispunându-se »introducerea și ținerea așa numitelor conferențe

pastorales, erau fixate totodată și temele ce aveau a se studia în conferințele anului trecut. La locul a) era pusă tema: »Cum să tracteze preotul cu poporenii, ca să-și asigure încrederea și iubirea lor, în toate împrejurările?«

Aici este a se reduce, că și eu, — unul dintre cei mai mici — încerc să-mi ridic graiul și să dau un mic ehou în aceasta cauza de înfinită importanță, pentru *întărirea bisericii lui Hristos și zidirea credincioșilor ei*.

Cât pentru cei-ce chemați sunt a se întruni în conferințe, pentru împreună consfătuire, mă încumăt a-mi lua libertatea și a le zice cu Atanasie cel Mare, — părintele ortodoxiei: — »Vă rog pe toți întruniți-vă pentru o acțiune comună ca să nu se prăpădească credința și cănoanele bisericești.... De aceea *să ne sfătuim unii cu alții și să ne inspirăm de zădul cale se cuvine oamenilor încredințați cu tainele lui Dumnezeu*. »

Zaharie Moga

abs. de teologie.

Latinitatea limbei române

de

Iosif I. Goldiș,

fost profesor gimnazial și Episcop gr.-or. român al Aradului, traducere liberă de: Alexandru Munteanu al lui Vasilie preot gr.-or. român.

(Urmare)

În limba Latină.	Română
are	să aibi
ave	a avè
Io Lucru	Io (eu) Lucru
tu lucrì	tu lucrì
ie lucrà	el lucră
noi lucràmo	noi lucrăm
voi lucràti	voi lucrăți
iei lucrà	ei lucră
am lucràt	am lucrat
voi lucrà	voi luera
vas fost lucràt	ași fi lucrat etc.

Legătura de sânge a limbei italiene, istriane și române se scoate în relief și prin următorul exemplu:

1. ital. Due passeggeri se ne audavano inseine alla lor via;
1. ist. Doi omiri amnata eu va se cale;
1. rom. Doi oameni umblau într'o cale.
1. ital. l'un d'essi adocchia una scure e grida;
1. ist. Ur de egli afflat o secure e chiama;
1. rom. Unul din ei află o secure și chiamă (strigă):
1. ital. Oh vedi quel que ho trovato!
1. ist. Oh vezi ca am jo afflat!
1. rom. Oh vezi ce am afflat io!
1. ital. No ho trovato dovesti die, rispose l'alto ma: abbiamo trovato

1. ist. Nam aflat, morești tice, sice cello ato, ma : aremo aflat.

1. rom. N'am aflat-io, ar-trebuie să zică, zise celalalt : ci noi am aflat.

Când Românii au început a se lăși spre Iliria, cea dintâi colonie și stațiune militară a fost Istria.

Numărul acestei colonii este azi de 6000 suflete și se estinde, vis-a-vie de Veneția pe teritorul așa numit Val d'arsa (vale arsă). Coloniști vorbesc o limbă, care este mult mai apropiată de-a noastră, decât de cea italiană. Și să nu uităm, că n'am mai convenit cu dânșii de 2000 ani, pe de-altă parte influența slavonă luase proporții atât de mari, încât deși serviciul divin este latin, totuș azi ei nu știu număra în vechea lor limbă decât până la 10, ear de-aci în sus, exclusiv slavonește.

Ce este apoi și mai trist, într'atât și-au uitat o-bârșia, încât au renunțat până și la numele de „român“, păstrat până aci cu sfințenie, și au primit numele de *Walach*,

Cu toate aceste însă, pe cât știu, nici unui scriitor nu i-a venit până azi idea originală, ca se afirme în-rudirea poporului acestuia cu slavii, precum o face aceasta *Sulzer* și consoții despre Români.

Asemănata limba ladină din cantonul Graubünden al Elveției, care în Engadinul-inferior¹⁾ e vor-

Conjugarea Modulii indicativ.

1. Ladină Latină Română

Timpul prezente.

Eu sum	Ego sum	Eu sum
tii est	tu es	tu ești
el, ella ais (es)	ille, illa est,	el ea este (e)
nus escham,	nos sumus	noi suntem
vus eschat	vos estis	voi sunteți
els, ellas sum,	illi, illae sunt	ei ele sunt.

Imperfectul.

Eu eira,	Ego eram	Eu eram
tu eirast,	tu eras,	tu erai
el ella eria.	ille illae erat	el, ea era,
nus eirau,	nos eramus	noi eram,
vos eirat,	vos eratis	voi erați,
els, ellas eiran,	illi illae erant,	ei ele erau.

Perfectul simplu.

Eu fiit,	Ego fui,	Eu fui.
tiufiitast	tu fuisti,	tu fuși,
el, ella fiit,	ille, illa fuit,	el ea fu. etc.

Singuratică propoziții.

1. Ladină : Eu sum romanch

Română ; Eu sum român

Ladină : Eu ha ün frar ed üna sour,

Română : Eu am un frate și o soră,

Ladină : La mamma nossa ais buna,

Română : Mama noastră e bună,

Ladină : Nus avains ün sach d'farina,

Română : Noi avem un sac de fărină.

¹⁾ O gramatică sistematică, care să cuprindă dialectul Engadinului superior — dialect ceva cam deosebit, — nu există.

bită de 40—45000 locuitori²⁾ cu l. latină și cu cea

²⁾ Andeer Zürich 1880, pag. 7.

română, constatăm rezultatul următor:

Ladin : Sovent morda il daint la lenga, e anliina restan els buns vashins.

Romană : Adese mușcă dintele limba, și totuș rămân ei buni vecini.

Dr. Böhmer, renumitul profesor de filologia neolatină dela universitatea din Strassburg, a calculat, pe urmele lui Stenzel, că în limba reto-română, — considerând și dialectele Engadinului superior și inferior se, află 75 80% vorbe latine, pe când în limba română, după Diez, abea găsim 50% latine și tot atât materia de vorbe străine. Și cu toate-aceste, limba română este mult mai aproape de cea latină, prin menținerea în chip admirabil a structurei sale originale.

Într'o paralelă asupra limbilor : italiană, română și latină, atât *Dimitrie Cantemir* cât și *Laurentius Topelhius* constată, că limba română este mult mai aproape l. latine, decât cea italiană, precum arată exemplul următor :

ital.	rom.	lat.
Testa,	e. p,	caput,
Milza,	splină,	splen,
Tavola,	masă	mensa,
Rubare,	furare,	furari,
Andare,	âmbulare,	ambulare,
Intender,	înțelegere,	intelligere,
Cacciare	vânzare,	venari,
Guscio,	legume,	legumen,
Freddo	frig,	frigus. etc.

(Va urma).

CRONICA.

Distincțiune. În ziua de 2/15 Octomvrie s'a efeituit sfințirea Sionului măreț din *Cheresig*.

Bunul nostru Episcop Ioan I. Papp, îndurātu-s'a cu acea ocaziune de credincioșii săi, să le „frângă pânea vieții“ și să le picure în suflet mirul dragostei creștinești. În inimile muncite de sbucium și prine cu desnădeje, sămănat-a Prea S. Sa sămburii tăriei, din cari să resară spicele mângăerii pentru poporul, peste care în anul trecut s'au întins flacările îngrozitoare, schimbând clădirile din jurul bisericeii în scrum.

În câteva ciasuri mărețul turn al bisericeii se mistuise de flacări, iar casa parohială și clădirile de-o fugă dela ea, au fost prefăcute în cenuse. În fața acestui privelști ce-a stors lacrimi și din omul cu inimă de stâncă, păstorul sufletesc al comunei, veteranul *Dimitrie Albu*, nu și-a pierdut compenala, ci pus-a mâna pe toiagul apostoliei și cutrierat-a comitaul în lung și 'n lat, strângând dinari curați, din cari azi s'a ridicat iarăși lăcaș sfânt Domnului, și casă parohială, coperiș pentru parohul ce-a bătut văile și câmpiile pentru credincioșii săi.

Convingându-se bunul nostru Episcop, cu ocaziunea sfințirii s. bisericeii, despre zelul apostolesc presat de ssumitul părinte, care de 44 ani servește altarului, s'a aflat îndemnat a-l distinge cu *brău roșu*, pentru neobositul interes față de afacerile bisericești școlare-pastorale.

Părintele distins pentru serviciile sale, e „vrednic de plată“ în puterea cuvântului, căci cu sârguința sa de albină, a făcut în timp scurt Sion pompos și casă parohială credincioșilor săi, fără ca ei să fie contribuit cu un filer măcar.

Deie Domnul să se înmulțească pe ogorul Diecezei noastre zări apostolești de felul celeia sus arătate ca așa să putem privi cu nădejde în ochii primejdiei din viitor. — Resplătească-i Dzeu ostenelele cu zile senine până la adânci bătrânețe.

Un credincios

Societatea acad-teolog. „Academia ortodoxă” din Cernăuț, are deosebita onoare, de a face cunoscut, că la adunarea generală din 16 Noemvrie st. n. a. c. s'a constituit comitetul pe anul administrativ al XXII-lea 905/1906 în modul următor: Președinte: Eugen Jancovschi, Secretar I (externe): Ioan de Popescu, Secretar II (interne): Dimitrie Furtună. Secția musicală: Președintele secției și vicepreședinte I: Emilian de Tăutul, Adlatul I și casar: Constantin Șesan, Adlatul II și econom: Simion Reli. Secția literară Președintele secției și vicepreședintele II: Ioan Iliuț, Referent și bibliotecar: Ioan Luția, Adlat și controlor: Lazar Ianovici.

Societatea de lectură Ioan Popasu a tinermei studioase dela institutul teologic și pedagogic diecezan din Caransebeș, s'a constituit pentru anul școlar 1905/6 în modul următor: Președinte: Dl profesor Ilie Minea vicepreședinte: Constantin Bălean teol. c. III; notar: George Șdicu teol. c. III; viconotar: George Secoșan ped. c. IV; redactor: George Olde teol. c. III; bibliotecar: Petru Șușan teol. c. II; vicebibliotecar: Ioan Ștefan ped. c. III; cassar: Povel Bogoevici teol. c. II; controlor: Ilie Bugariu ped. c. IV; membrii în comitet: Cornel Jurca și Pavel Magdescu teol. c. III; Nicolae Popovici și Ioan Enuica teol. c. II; Antonie Atnăgea și Iosif Caragea teol. c. I; Solomon Bistrean ped. c. IV; Aurel Bălan ped. c. III; Petru Negru ped. c. II; Eftimie Jiann ped. c. I.

Seminar de filologie romanică la Berlin. Ministrul român de instrucție publică a primit dela guvernul german concesiunea să înființeze la universitatea din Berlin seminar de filologie română. Seminarul a fost deschis în 1 Decemvrie și cu conducerea lui a fost încredințat distinsul filolog Dr. Henrik Tiktin. Cheltuielile pentru susținerea seminarului le supoartă guvernul român, care a și asemnat spre acest scop 20 000 franci.

Necrolog. Subcrișii cu inima frântă de durere aducem la cunoștința tuturor rudeniilor, preștinilor și cunoscuților trecerea la cele vecinice a iubitului nostru soț, tată, frate, socru, bunice și cumnat *Maximilian Leucuța* paroh gr. or. rom. întâmplată la 17/30 la 2 ore dimineața după scurte suferințe, în anul 68^{al} al etății, iar al căsătoriei și preoției 46. Rămășițele pământești ale scumpului defunct s'au depus spre vecinică odihnă la 19 Noemvrie (2 Decemvrie n.) a. c., la 11 oare a. m., în cimitirul gr. or. din loc. Fie-i țărâna ușoară și memoria binecuvântată. Șimand, 17 30 Noemvrie 1905. Maria Leucuța n. Popovici soție. Ștefan, Luiza, Teodor și Măr oara fii și fice. Ambrozie, Matei și Mihaiu frați. Ioan, George, Vasilie și Sida cumnați și familia. Ersilia Leucuța n. Rațiu, Văd. Elena Leucuța n. Trailescu nurori. Veturia, Aurelia, Cornel, Teodor, Ștefan, Trai n, Ioan, Aurel, Veturia și Maximilian nepoți și nepoate.

Concurse.

Pentru îndeplinirea definitivă a parohiei de cl. III. **Iarcos**, se escrie concurs cu termen de **30 zile** dela prima publicare.

Venitele sunt: 1. Usufructul $\frac{1}{2}$ sesii de pământ estravilan; 2. câte una măsură de cucuruz sfărmat dela circa 60 de case; 3. ștolele îndatinat și 4. întregirea venitor dela stat, după cvalificațiunea alegândului, (la preot cu 8 cl 1545 cor. 95 fil.)

Dările publice le va solvi cel ales.

Reflectanții sunt poștiți, ca recursurile ajustate conform Regulamentului și adresate comit. parohial concernent, să la subștearnă Oficiului ppesc din Buteeni (Buttyin Arad m.) având a se prezentă în careva Duminecă ori sârbătoare în biserică, spre a-și arată desteritatea în cele rituale.

Comitetul parohial

În conțelegere cu: *Ioan Georgia* protoprezviter ins. școl

—□

1—3

Pentru îndeplinirea stațiunii învățătoresți din **Zimbru** (inspectoratul Halmagiului), devenită în vacanță în urma penzionării învățătorului Nicolae Maci, se escrie concurs cu termen de **30 zile** dela prima publicare în foaia oficioasă „Bis. și Școala”.

Emolumentele sunt: 1. Salar în bani din cassa culturală 600 cor. 2. Spese de conferință 20 cor. 3. Curatoratul școalei 20 cor. 4. Lemne focului 48 care, din care este a se ncălzi și școala 5. Scripturistica în natură. 6. Dela înmormântări unde va fi poștit și alte funcțiuni cantorale 1 cor. 7. Locuința acomodată cu 2 chilii, cuină și cămară, grajd și grădină. 8. Cvinvenalul după împlinirea alor 5 ani de serviciu prestat în comună.

Doritorii de a ocupa acest post sunt poștiți ca recursurile lor ajustate cu toate documentele prescrișe în „Regulament și Statutul Organic” și adresate comitetului parohial se le susțearnă până la termenul susindicat, subscrisului inspector școl. în Halmagiu (Nagyhalmagy), și ca să se prezinte în vre-o Duminecă ori sârbătoare în s. biserică din Zimbru spre a-și arată desteritatea în cântări și tipic făcându-se astfel cunoscut poporului.

Din ședința comitetului parohial din Zimbru ținută la 30 Oct. (2 Noemv.) 1905.

Valeriu Cristea
președ. com.

Nicolae Maci
not. com.

În conțelegere cu mine: *Cornel Lazar* protop. ins. școl.

—□—

2—3

Pentru îndeplinirea parohiei (a doua) vacante din **Soborșin** prin aceasta se escrie concurs cu termen de recurgere de **30 zile** dela prima publicare în Organul diecezan „Biserica și Școala”.

Emolumentele împreunate cu acest post sunt: 1. 4 jughere de pământ, cu venit anual de circa 80 cor. 2. Ștolele obicinuite, 3. birul, câte o măsură de cucuruz sfărmat dela fiecare număr de casă. 4. Întregirea dotațiunii din vistieria statului 690 cor. 92 fil. respective 1490 cor. 92 fil.

Parohia este de clasa I-a dar în lipsa recurențelor cvalificați pentru aceasta clasă se vor admite și cei cu cvalificațiune de cl a II-a.

Recurenții se avizează, ca recursurile lor ajustate conform lit. a) și respective b) a §-ului din Regulamentul pentru parohii și adresate comitetului parohial din

Soborșin să le susțină P. O. Oficiu pprezbiteral în M Rădna, iar dânsi cu stricta observare a dispozițiilor §-lui 18 din acelaș regulament să se prezinte în s. biserică din Soborșin pentru a-și arăta desteritatea în cele rituale și omiletice.

Comitetul parohial

În conțelegere cu: *Procopie Givulescu* protoprezviter.
—□— 2—3

Pentru postul capelania sistemisat pe lângă veteranul paroh Moisie Papp din **Nimaești**, escriinduse concurs încă și în anii 1903, 1904 și neputându-se îndeplini la dorința atât a poporului cât și a comitetului parohial, pentru acest post capelania se escrie a 3 oară concurs nou cu termen de alegere pe **Duminecă 18/31 Decembrie** a. c. pe lângă beneficiile împreunate cu acest post și anume:

1. Venitele din 2 intravilane parohiale. 2. Două zeci holde catrastale pământ parohial. 3. Dela 150 case bir câte una măsură cucuruz sfârmat și venitele din stole, care toate computate la olaltă fac peste 1000 cor. care beneficii se vor împărți în două cu parohul, ear pentru cvartir acomodat se va îngriji comuna bisericască.

Doritorii de a ocupa acest post au a-și trimite petițiunile P. On. Oficiu protopopesc al Beiușului în Răbăgani până la 17/30 Decembrie ajustate cu documentele ce se recer la o parohie de 3 III cl. eară până la ziua alegerii a se prezintă în vre-o Duminecă sau sârbătoare la s. biserică din Nimaești pentru a-și arăta desteritatea în afacerile bisericăști.

Dat, în ședința comitetului parohial ținută la 16/29 Octomvrie 1905.

Comitetul parohial.

Gavril Popoviciu

not. comit.

În conțelegere cu: *Elia Moga* protopopul Beiușului.
—□— 3—3

Prin rezoluțiunea Ven. Consistor dto 13/26 Oct. a. c. Nr. 4440/1905 decretându-se sistemisarea capelăniei temporale pe lângă deficientul paroh Ioan Damsa din **Secceani** (ppresb. Timișorii) pentru îndeplinirea acesteia se escrie concurs cu termen de **30 de zile** dela prima publicare în organul diecesan „Biserica și Școala“.

Emolumentele sunt: $\frac{1}{2}$ sesiune parohială, $\frac{1}{2}$ bir parohial, $\frac{1}{2}$ din venitele stolare uzuat, $\frac{1}{2}$ din intravilanul parohial. Contribuțiunea după beneficiu are s'o supoarte alesul. Parohia nu dispune de casă parohială, deci alesul are să se îngrijească de cortel pe spesele proprii.

Dela recurenți se cere cualificația prescrișă pentru parohii de cl. I. în §-ul 15 lit. a) a Regulamentului pentru parohii și vor avea să-și înainteze recerșele ajustate cu documentele originale la P. O. oficiu pprezbiteral în Timișoara-Fabric; și să se presinte cu observarea §-ului 18 din susatinsul Regulament în s. biserică d'aici spre a-și arăta desteritate omiletică și rituală.

Se observă, că alesul va avea să provadă și catehizarea la școala de băeți și la cea de fete — fără a aștepta remunerațiune.

Dat din ședința comitetului parohial ținută în Secceani la 6/19 Noembre 1905.

Comitetul parohial.

Cu consensul ppresbitorului *Dr. Tr. Puticiu* m. p.

—□—

3—3

Calendarul diecezan pe anul comun 1906.

În editura tipografiei diecezane gr.-or. române a Aradului e deja gata și se poate avea și procura atât dela administrațiunea tipografiei diecezane, strada Révay Nr. 10, cât și dela librării, cu prețul de **40 fileri**.

La comande peste 10 exemplare 20% rabat expedate franco.

Se estinde pe **15 coale** tipar garmond și cuprinde afară de partea calendaristică, calendar economic, șematismul mitropoliei gr.-or. rom. în general și al diezezei Aradului în special, cronologia pe anul 1906, sârbători și alie zile schimbăcioase, posturile, anotimpurile etc. Genealogia caselor domnitoare, târgurile din Ungaria și Ardeal, instrucțiuni postale și telegrafice etc. iar în partea literară:

Datini și obiceiuri la nuntă, de Petru Vancu. Din bătrâni de Maria Ciobun. Din luptele vieții de I. Groșorean. Române dela Grivița de V. Alexandri. Cine a adus sărăcia în lume de Leon Tolstoi. Podul înalt de St. O. Iosif. Insula șerpilor de Carmen Sylva. Cine-i Nuhăm? de Th. D. Speranță. Boerașul de I. Pop Reteganul. Cântec de Maria Popovici. O zi de Duminecă la sate de P. Popa. Doine și Hore de Vasilie Sala. Povestiri de Gh. Tulbure, Plugarii de Octavian Goga. Din viața noastră de Petru E. Papp. Economie: Cultura cănepei, Protejarea paserilor, Sfaturi economice, Sentințe, glume și anecdote. Inseate și reclame

Il recomandăm cu multă căldură tuturor oamenilor cu carte, căci în calendarul acesta pe lângă **preț de 40 fileri** află și o carte de lectură prețioasă și plăcută.

Cancelaria arhitectului român

Ioan Niga

ARAD, Strada József főherceg-út Nr. 1.

(lângă „Victoria“).

Pregătește planuri și specificări de spese pentru edificii publice și private, primește lucrări în sfera arhitecturii mai înalte, cenzurări, colaudări. Ca specialist în ritul nostru oriental edifică și restaurează biserici în mod artistic, din care căuză îl recomandăm îndeosebi dlor parohi. Trimite planuri, schițe, specificări și servește în lucrări arhitectonice cu deslușiri grațuit.

40—52